

СЪВРЕМЕННИ ПРОБЛЕМИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО МУЗИКА В ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ

гл. ас. д-р Ралица Димитрова

ФНОИ, СУ “Св. Климент Охридски“

r.dimitrova@fnoi.uni-sofia.bg

Резюме:

Разработката акцентира върху актуални проблеми свързани с обучението по музика в българското средно общообразователно училище. Направеното проучване не поставя въпроси, чиито решаване е невъзможно. Статията има за цел да популяризира учителските възгледи и помогне за създаване на по-благоприятна училищна среда.

Ключови думи: образование, музика, учители, проблеми

Abstract:

The study focuses on current problems related to music education in Bulgarian secondary schools, thus the study does not pose questions that are impossible to solve. In this case, the aim is to promote teachers' views and help create a more conducive school environment.

Key words: education, music, teachers, difficulties to overcome

Обществените нагласи свързани с по-качествено обучение често не вникват в дълбочина и не предлагат решение на ежедневни трудности, с които се сблъскват учителите по учебни предмети и в частност по музика. Наред с глобалните проблеми, които съществуват в българската образователна система, изследването ще даде актуална картина и изведе приоритетни области, върху които да се работи, за да се осигури по-високо качество на образователния процес.

Цел на настоящата разработка е да проучи нагласите сред учителите по музика във връзка с изпитанията, пред които са изправени в своята педагогическа дейност.

За изпълнението на тази цел проучването е реализирано посредством анкета с отворени и затворени въпроси. Те са групирани в три тематични сфери и са насочени към:

- учебно съдържание;
- нормиране на преподавателската работа;
- материално техническа база.

Анкетното проучване е реализирано в периода от декември 2023 г. до март 2024 г. В него взимат участие 40 действащи учители по музика, от които 25 жени и 15 мъже. Значително по-висок е процентът на анкетираните преподаватели, които работят в столицата (87,5%). Това се вижда от отговорите на въпроса „В кое от изброените населени места преподавате?“, отразени във фигура 1.

В КОЕ ОТ ИЗБРОЕНИТЕ НАСЕЛЕНИ МЕСТА ПРЕПОДАВАТЕ?

Фиг.1

За целите на практика авторът предвижда да разшири кръга от анкетиранни преподаватели, които са част от образователната система в областните градове и села. Това ще позволи сондиране на информация от действащи учители от различни райони в страната.

От отговорите на въпроса Към коя възрастова група принадлежите? е видно, че преобладаващата група анкетиранни са от 31 до 40 годишна възраст.

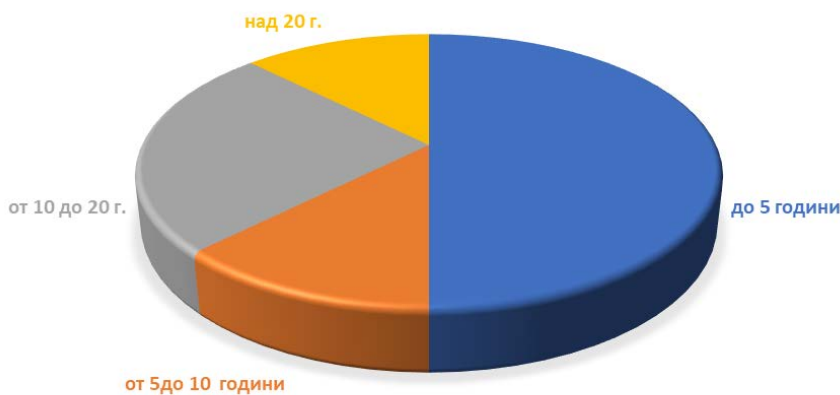
КЪМ КОЯ ВЪЗРАСТОВА ГРУПА ПРИНАДЛЕЖИТЕ?

Фиг. 2

Данните във фигура 3 посочват, че 50% от участниците в проучването са с до пет години педагогически стаж. Това предполага, че вече имат достатъчно наблюдения в реална работна среда и опит свързан с планирането, организацията и провеждането на образователно-възпитателния процес по музика.

КАКЪВ Е ВАШИЯТ ПЕДАГОГИЧЕСКИ СТАЖ?

Фиг. 3

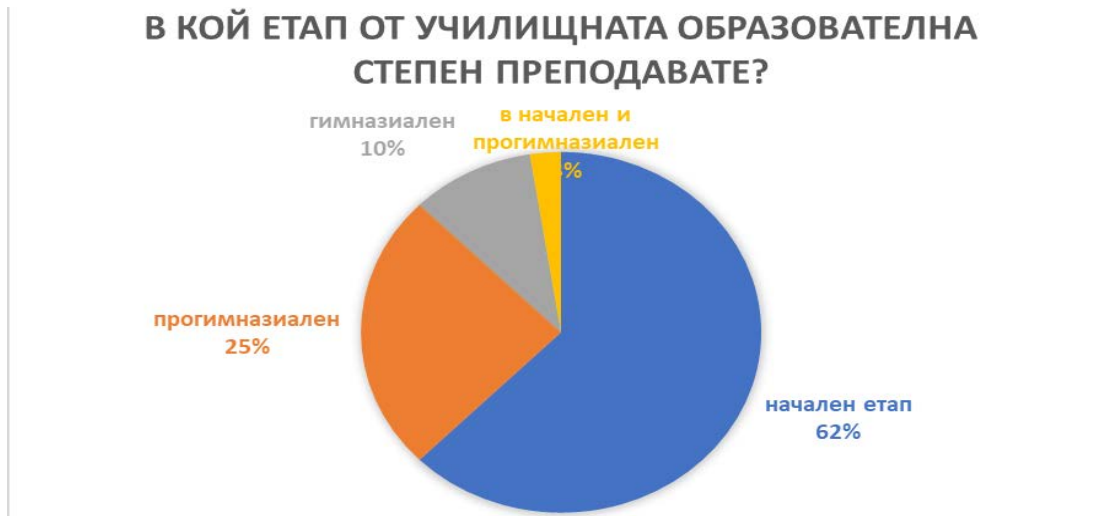
На въпроса Коя е най-високата образователна степен, която притежавате? 38% от анкетираните са посочили, че притежават образователна квалификационна степен „Магистър“, а 37% са с придобита ОКС „Бакалавър“. Притежаващите професионален бакалавър са 12% , а 13 % имат образователно научна степен „Доктор“.

КОЯ Е НАЙ-ВИСОКАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН, КОЯТО ПРИТЕЖАВАТЕ?

Фиг.4

В отговор на въпроса В кой етап от училищната образователна степен преподавате? най-голям е процентът на преподавателите в начален училищен етап – 62%, а значително по-малък е този на учителите, водещи обучение в прогимназиален етап. От анкетираните едва 10% обучават ученици по музика в гимназиален етап, а само 3% (един от анкетираните) преподава в начален и прогимназиален етап.

Фиг.5

Интерес представлява диаграмата на фигура 6, която изразява процентното съотношение на отговорилите учители на въпроса Разполагате ли с пълен норматив от часове, който е осигурен от учебния предмет музика?. От числовата стойност се вижда, че 50% от анкетираните притежават пълен норматив, осигурен от дисциплината „Музика“, но също толкова от анкетираните (50%) не могат да си осигурят минималната норма преподавателска работа, с което да имат пълна натовареност.

**РАЗПОЛАГАТЕ ЛИ С ПЪЛЕН НОРМАТИВ ОТ ЧАСОВЕ,
КОЙТО Е ОСИГУРЕН ОТ УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ МУЗИКА?**

Фиг.6

На въпроса Имате ли лекторски часове над норматива, осигурени от учебния предмет „Музика“? само 38% от анкетираните учители потвърждават, че разполагат с часове над норматива, а 63% нямат лекторски часове по музика.

ИМАТЕ ЛИ ЛЕКТОРСКИ ЧАСОВЕ НАД НОРМАТИВА, ОСИГУРЕНИ ОТ УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ МУЗИКА

Фиг.7

От фигура 8 става ясно, че нормирането на труда за преподавателите по музика налага преподаване и по друг учебен предмет за изпълнение на „минималната норма“ преподавателска работа (в часове), заложен в Наредба №4 за нормиране и заплащане на труда, в сила от 01.01.2017 г. Според същия документ (Наредба №4, 2017) учителската длъжност в прогимназиален и гимназиален етап по музика трябва да има минимална норма преподавателска работа 700 часа годишно.

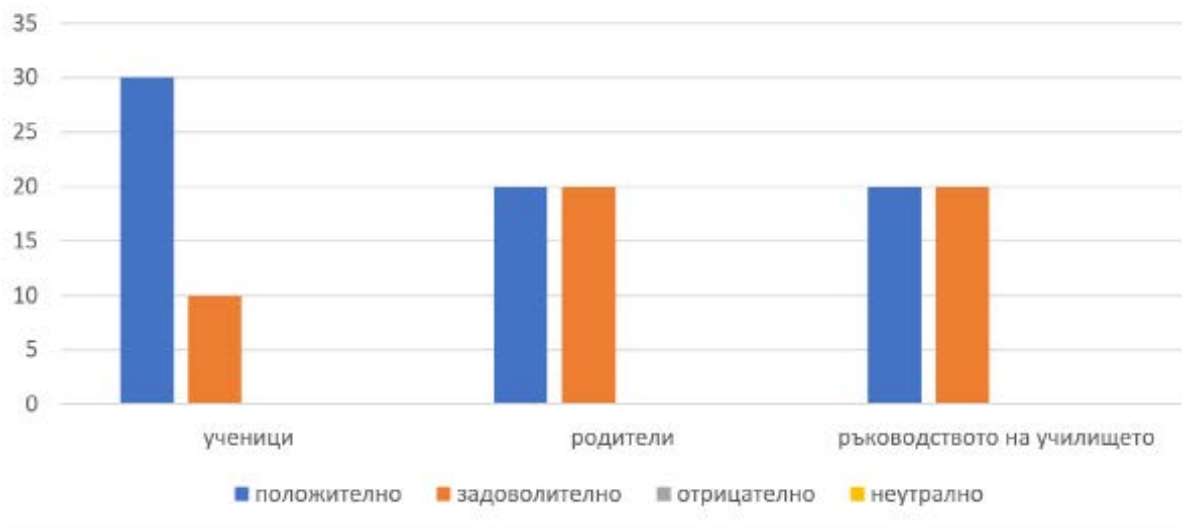
ПРЕПОДАВАТЕ ЛИ ПО ДРУГ УЧЕБЕН ПРЕДМЕТ ЗА ДА ИЗПЪЛНИТЕ „МИНИМАЛНАТА НОРМА“ ПРЕПОДАВАТЕЛСКА РАБОТА (В ЧАСОВЕ), ЗАЛОЖЕНА В НАРЕДБА №4?

Фиг.8

От данните на фигура 9, при отговора на въпроса Как оценявате отношението към предмета „Музика“ от ученици, родители, ръководството на училището? прави впечатление, че учителите наблюдават положително отношение от страна на учениците. Добър индикатор е, че в нито един от показателите не е отчетено отрицателно отношение към дисциплината „Музика“.

Как оценявате отношението към учебния предмет
Музика от ученици, родители, ръководство на
училището?

Фиг.9

Предвид спецификата на учебната дейност за качествено провеждане на обучение по предмета, е от съществено значение материалната база, която предлага училището. Едва 25% от анкетираните са отговорили, че разполагат с кабинет по музика, в сравнение с 75% от преподавателите, които нямат обособено помещение.

Фиг.10

Тревожни са процентните данни на фигура 11, в отговор на въпроса „Използвате ли личен музикален инструмент или техника (компютър, касетофон и т.н.) в своята преподавателска дейност?“. От резултатите се вижда, че 75% от учителите прибягват до лични средства за осъществяване на възприемане и възпроизвеждане на музика в часовете, а само 25% разполагат с необходимия инструментариум, който е осигурен от училището за реализиране на дейности, свързани с обучението.

**ИЗПОЛЗВАТЕ ЛИ ЛИЧЕН МУЗИКАЛЕН
ИНСТРУМЕНТ ИЛИ ТЕХНИКА (КОМПЮТЪР,
КАСЕТОФОН И Т.Н.) В СВОЯТА
ПРЕПОДАВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ?**

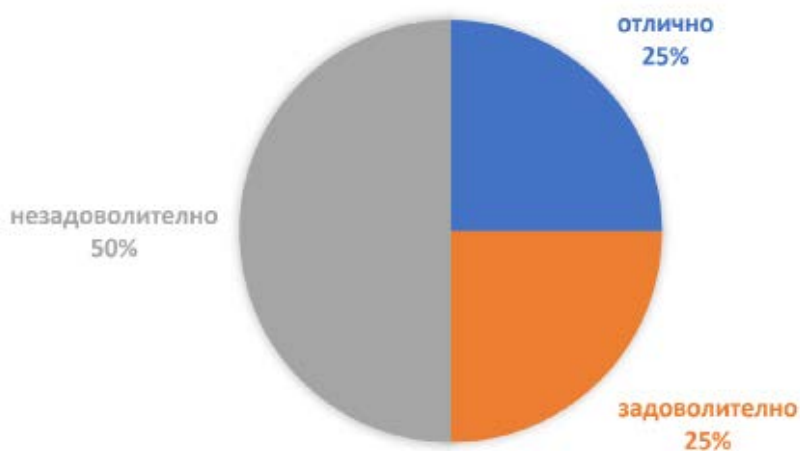

Фиг.11

Гореизложените данни се потвърждават и чрез отговорилите на въпроса „Как оценявате материалната база, с която разполагате в своята учителска дейност?“ във фигура 12. Половината от анкетираните определят материалната база, която предоставя училището, като незадоволителна. Това е сериозен проблем, който показва, че към момента все още продължават усилията за модернизация и обновяване на образователната инфраструктура и на материалната база в училищата, което е заложено в Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 - 2030).

Същият документ (Strategicheska ramka, 2021: 20) залага „модернизирани на материалната база, оборудването и дидактическите средства в детските градини и в детските ясли включително осигуряване на материали за развитие на мисленето и въображението на децата, с цел изграждане на стимулираща и подкрепяща развитието на всяко дете образователна среда“, което, за съжаление, не присъства за образователната институция училище в цитирания документ.

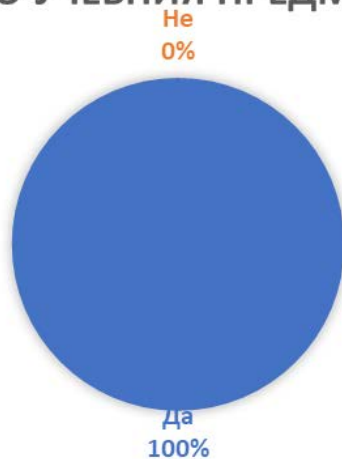
КАК ОЦЕНЯВАТЕ МАТЕРИАЛНАТА БАЗА, С КОЯТО РАЗПОЛАГАТЕ В СВОЯТА УЧИТЕЛСКА ДЕЙНОСТ?

Фиг.12

Мнението на учителите за материалната база проличава и от фигура 13. Всички анкетирани са отговорили единодушно и са дали положителен отговор, който доказва, че трябва да се предприемат мерки за подобряване на материално-техническата база.

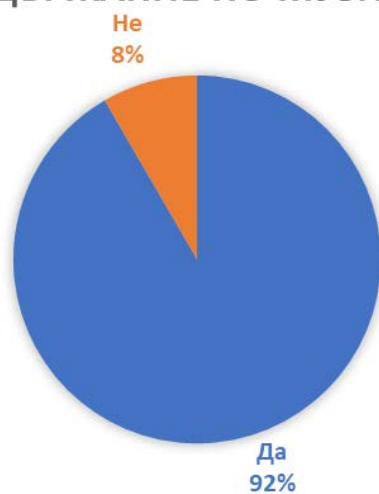
ТРЯБВА ЛИ ДА СЕ ПРЕДПРИЕМАТ МЕРКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА МАТЕРИАЛНО-ТЕХНИЧЕСКАТА БАЗА, КОЯТО ИМА ПРЯКО ОТНОШЕНИЕ КЪМ РАБОТАТА ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ МУЗИКА?

Фиг.13

Анализирайки мнението на учителите по музика във връзка с учебното съдържание, заложен в учебните програми, се вижда, че 92% от анкетираните изтъкват необходимост от реструктуриране на учебния материал.

СЧИТАТЕ ЛИ, ЧЕ Е НЕОБХОДИМО ПРЕСТРУКТУРИРАНЕ НА УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ ПО МУЗИКА?

Фиг.14

Разнородни са получените данни в отговор на въпроса „Бихте ли посочили конкретен етап, в който е необходимо реструктуриране на

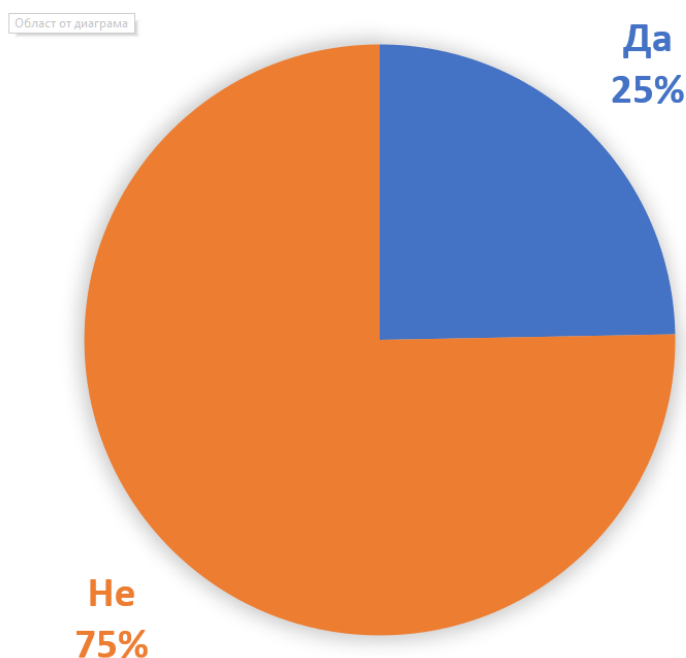
учебното съдържание по музика?“. Най-голям е процентът (35%), определили, че е необходимо реструктуриране на учебния материал във всички етапи на обучението. Идентичен е процентът на отговорилите, че реорганизация на учебното съдържание е необходима в прогимназиален и гимназиален етап (I гимназиален етап), а най-малък е процентът на учителите (19%), според които учебното съдържание трябва да се преосмисли в начален етап. От резултатите се вижда, че всички анкетирани са на мнение, че трябва да има реструктуриране на учебното съдържание по музика.

Фиг.15

От данните на фигура 16 може да заключим, че по-голям процент от анкетираните (75%) не разполагат с достатъчно часове за упражнения. Това се потвърждава и от тезата на Павлина Чонова, преподавател по музика, според която (Chonova, 2021: 85) „най-големия проблем е липсата на достатъчно време във всеки един учебен час, във всяка една учебна единица на време за слушане на музика“.

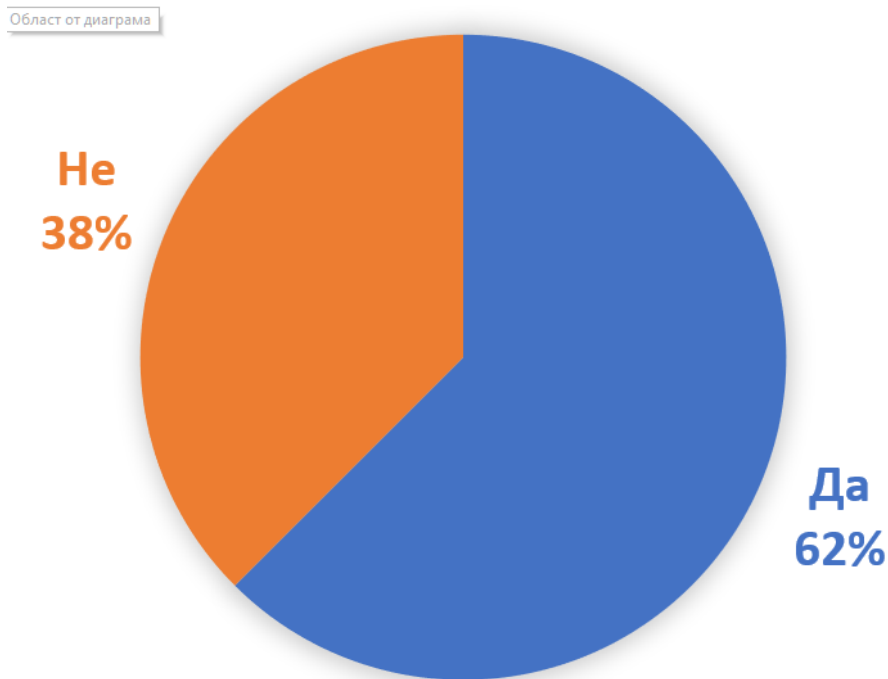
РАЗПОЛАГАТЕ ЛИ С ДОСТАТЪЧНО ЧАСОВЕ ЗА УПРАЖНЯВАНЕ И ЗАТВЪРЖДАВАНЕ НА НОВИТЕ ПОНЯТИЯ?

Фиг. 16

В отговор на поставения въпрос „Изпълними ли са очакваните резултати и придобити компетентности, заложи в учебните програми, предвид актуалното учебно съдържание по музика?“, 63% от анкетираните не считат, че заложените очаквани резултати са изпълними. На противоположното мнение са 38% от действащите учители по музика. Тук следва да се вземе под внимание взаимодействието, което протича в хода на учебната дейност. Тезата се споделя и от Силвана Карагьозова (Karagiozova, 2020:16), според която връзката между преподавателя и учащия се осъществява от образователното съдържание, спецификата на което очертава методите на обучение, а средствата и материалите за обучение се явяват транслатори на образователната информация.

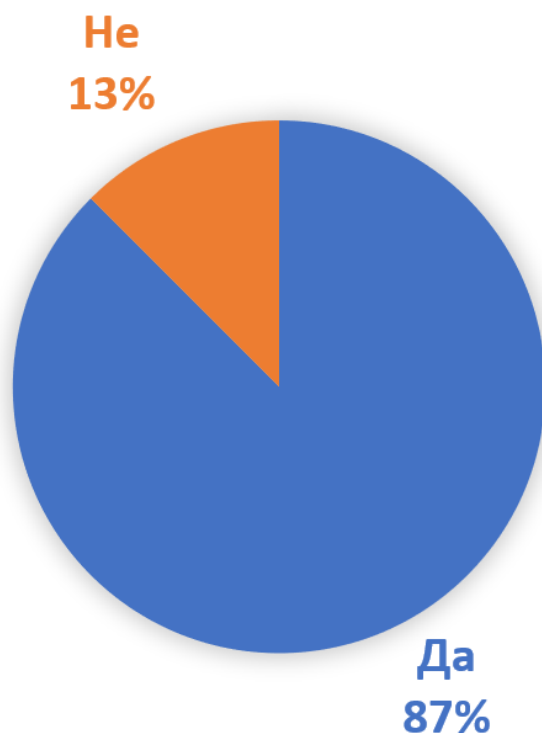
**СПОРЕД ВАС ИЗПЪЛНИМИ ЛИ СА ОЧАКВАНИТЕ РЕЗУЛТАТИ И
ПРИДОБИТИ КОМПЕТЕНТНОСТИ, ЗАЛОЖЕНИ В УЧЕБНИТЕ ПРОГРАМИ,
ПРЕДВИД АКТУАЛНОТО УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ?**

Фиг.17

Значително голям е процентът (87%) на отговорилите положително на въпроса Трябва ли часовете по музика да се водят от специалист притежаващ компетентности осигурили придобиването на професионална квалификация „Учител по музика“?. Едва 13% от анкетираните са на обратното мнение и са отговорили отрицателно.

СПОРЕД ВАС ТРЯБВА ЛИ ЧАСОВЕТЕ ПО МУЗИКА ДА СЕ ВОДЯТ ОТ СПЕЦИАЛИСТ, ПРИТЕЖАВАЩ КОМПЕТЕНТНОСТИ, ОСИГУРИЛИ ПРИДОБИВАНЕТО НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ „УЧИТЕЛ ПО МУЗИКА“?

Фиг.18

Отзвук от мнението на анкетираните учители във връзка с въпроса „Кои са актуалните проблеми в обучението по музика в съвременната образователна реалност?“ е представен тук:

- Отношението към предмета „Музика“ (от ученици, родители и ръководството на училището). Ръководенето на предмета предимно от класния ръководител в начален етап.
- Липсата на достатъчно часове по музика за упражнение и затвърждаване на знанията. Сериозен проблем е материалната база и липсата на музикален инструмент. Трябва да се помисли или за увеличаване на хорариума от часове по музика или за намаляване на норматива за пълен щат.
- Материалната база, претовареността с информация, липсата на достатъчно свобода на учителите да съобразяват материала с конкретните условия – ученици, ръководство, условия на работа. Усложнената процедура за посещения на музикални събития извън училището.

- Заложени са твърде високи изисквания в учебните програми, а не са осигурени достатъчен брой часове за упражнения. От изведените данни прави впечатление, че проблемите са многопосочни, като може да се обединят в няколко сфери, свързани с необходимостта от:
 - преосмисляне и реструктуриране на учебното съдържание;
 - предвиждане на повече часове за упражнение по учебния предмет;
 - осъвременяване на материално-техническата база на училищата, предвид необходимостта от музикален инструмент, кабинет, устройства за възпроизвеждане и звукозапис на музика;
 - преосмисляне и съобразяване на нормираният труд, регламентиран в Наредба №4 с годишния хорариум от часове за предмета.

Направеното анкетно проучване очертава малка част от проблемните сфери в обучението по музика. Решаването на съществуващите трудности, свързани с ежедневната дейност на учителите, е изцяло в компетенцията на Министерство на образованието и науката. За предприемане на стъпки към отстраняване на проблемите трябва да се обърне сериозно внимание на учителската позиция по представените казуси.

В подкрепа на това се изказва и Янка Takeva (Takeva, 2018: 28), която осъзнава ролята на преподавателите и счита, че управленски решения трябва да се взимат и от учителите, които провеждат учебно-възпитателния процес. За съжаление, същата отбелязва, че често пъти тяхното мнение за основните философии и политики в образованието не се чува.

В своята книга “Педагогиката в началото на XXI век” Сийка Чавдарова-Костова (Kostova, 2023:178) изтъква, че е изключително важно учителите да усещат, че не са сами, за да могат да споделят с други колеги проблемите, които изпитват. Такъв тип споделяне на опит, според нея, трябва да се подпомага от институции и организации в рамките на съответната професионална мрежа – министерство, организация на учителите на национално и международно ниво.

Литература:

Chonova, 2021: Chonova, P. Комуникация и социална кохезия чрез изкуства. София, 2021, 85. [Komunikacia i socialna kohezia chrez izkustva. Sofia, 2021,85.]

Karagiozova, 2020: Karagiozova, S. Методически аспекти на аудиовизуалния дизайн. София, 2020, 16. [Metodicheski aspekti na audiovizualnia disain. Sofia, 2020, 16]

Kostova 2023: Kostova, S. Педагогиката в началото на XXI век. Приоритети и тенденции за развитие. УИ „Св. Климент Охридски“, 2023, 178. [Pedagogikata v nachaloto na XXI vek. UI “Sv. Kl. Ohridski”, 2023, 178.]

Takeva 2018: Takeva, Y. Образованието. Интервюта. Синдикат на българските учители. София., 2018, 28. [Obrazovaniето. Interviuata. Sindikat na bylgarskite uchiteli. Sofia, 2018, 28.]

Използвани източници:

Наредба № 4 от 20 април 2017 г. за нормиране и заплащане на труда, в сила от 01.01.2017 г., издадена от министъра на образованието и науката. Обн. ДВ. бр.34 от 28 Април 2017г., изм. ДВ. бр.7 от 23 Януари 2024г. <https://lex.bg/en/laws/ldoc/2137089558>

Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 - 2030) <https://web.mon.bg/bg/143>

Assist. Prof. Ralitsa Dimitrova, PhD,
ORCID ID 0000-0001-5716-7168
Faculty of Educational Studies and the Arts
Sofia University "St. Kliment Ohridski"
Sofia, Bulgaria
E-mail: r.dimitrova@fnoi.uni-sofia.bg